Luokėje — K. Daunys (1925—1937 m.), Tveruose — I. Stauskas (1930—1935 m.), Plungėje — J. Jundulas (1906—1918 m.), M. Berkovičius (1905—1932 m.) ir P. Kazragis (1918—1938 m.) — (7—7.9; Ap. 1, 2).

Palangoje dirbo du plačiai pagarsėję kurorto fotografai — P. Mongirdaitė ir I. Stropus.

Paulina Mongirdaitė (1865—1916) į Palangą su tėvais atsikėlė apie 1885 m. Tėvas centre nusipirko du namus. Paulina buvo šiek tiek mokiusis kalbu ir piešimo. Ji piešdavo spalvotas miniatiūras su Palangos vaizdais. Pasisvečiavusi pas seserį Varšuvoje, grįžo jau išmokusi fotografuoti. 1890 m. pajūrio kurorte pradėjo dirbti pirmoji Lietuvoje moteris fotografė. Ji prie savo namų pasistatydino dienos šviesos paviljoną, o nuotraukas žymėjo tokiais spaudais: «Фотография П. Монгирд. Полангень» arba „Wadwicz Mongird. Polangen".

Grafai Tiškevičiai, pripažinę jos sugebėjimus, užsakė nufotografuoti Palangos bei Kretingos parkus ir pagaminti albumus. Tai, matyt, paskatino P. Mongirdaitę pradėti fotografuoti Palangą, jos nuostabią gamtą, pajūrį. Poilsiautojai noriai pirko tokias fotografijas, ir P. Mongirdaitė, be Palangos vaizdų, 1912—1914 m. išleido atvirukų su Kretingos turgaus aikšte, Bajorų pasienio ir kitais vaizdais.

XX a. pradžioje veikli moteris fotografė buvo didelė retenybė. Nebuvo moterų fotografių nei Rusijoje, nei Prancūzijoje, nei Amerikoje, tik Anglijoje tuo metu dirbo garsioji D. Kameron. Pirmoji fotografė Vokietijoje (G. Bak) pradėjo dirbti Drezdene tik 1909 m.

1916 m. P. Mongirdaitė mirė, o per Pirmąjį pasaulinį karą Palangoje nebuvo nei fotografų, nei vasarotojų.

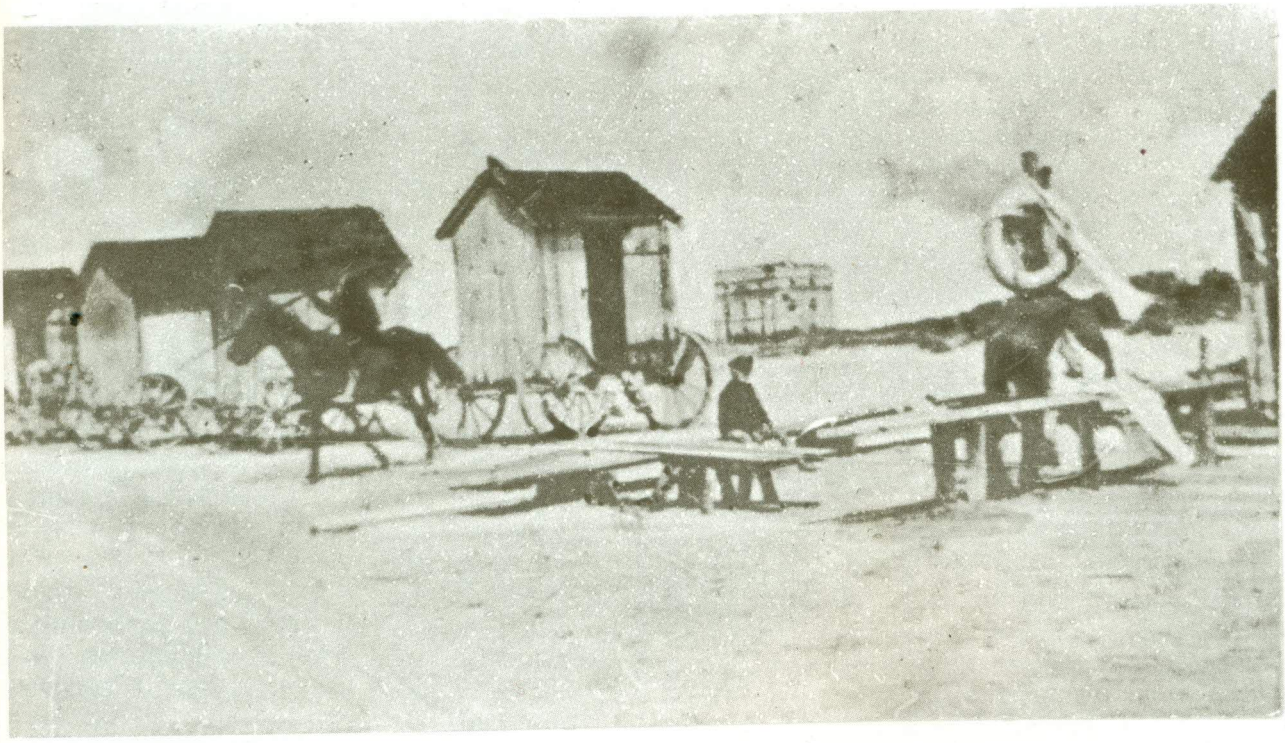
Ignas Stropus (g. 1884 m. Kretingos apskr., Kartenos vlsč., Pakutuvėnų k., mirė 1959 m. Kaune) buvo antras garsus Palangos fotografas, reklamavęs pajūrį dar meniškesnėmis nuotraukomis.

Fotografijos jis mokėsi Plungėje pas M. Berkovičių 1909 m. ir Kretingoje pas A. Survilą 1910 m. Kelerius metus fotografavo Kretingos

Paulina Mongirdaitė. Palangos maudyklės. XIX a. pabaiga.

Paulina Mongirdaitė. Šeima.

Paulina Mongirdaitė. Prie šaltinėlio. Atvirukas. 1912—14.

Kur tas šaltinėlis,
Kur aš jauna geriau?

Kur tas mano Bernužėlis,
Kurį aš mylėjau?

apskrities miesteliuose, vėliau Kretingoje, o 1921 m. apsigyveno Palangoje, iš klebono išsinuomojo galą namo ir įsirengė fotopaviljoną (dabar toje vietoje ligoninės skveras ir gėlių kioskas). 1930 m. persikėlė į Plungę ir šalia parko, buvusiame Daumanto name, atidarė ateljė. Čia dirbo trejus metus, o Palangoje tuo metu jo darbą tęsė žmona. 1933 m. I. Stropus vėl grįžo į Palangą ir fotografavo iki 1945 m. Po karo išsikėlė į gimtuosius Pakutuvėnus, vėliau apsigyveno pas sūnų Kaune, kur 1959 m. mirė.

Fotografuodamas paviljone, I. Stropus išradingai manipuliuodavo šviesomis, stengdavosi išgauti efektingus šešėlius, apšvietimą. Gamtoje jis kartais ištisą dieną ieškodavo įdomaus motyvo, kantriai laukdavo tinkamos šviesos, naudodavo įvairiausius filtrus, kontražūrą, keliskart kartodavo sumanymą, kol pasiekdavo norimą lyrišką, romantišką nuotaiką. Stropus mėgo dirbti gamtoje, todėl neatsitiktinai 1933 m. „Putpelės" parodoje jo 40 peizažų kolekcija Palangos motyvais buvo vientisiausia ir kruopščiai atlikta. I. Stropus, kaip ir J. Bulhakas, perteikdamas peizažą, nesitenkindavo sausu dokumentalumu; tai ir kitus fotografus skatino ieškoti naujų išraiškos formų tėviškės gamtai įamžinti.

I. Stropus išleido pluoštą atvirukų, taip pat savo fotografijas atskiru leidiniu (67). Jis yra fotografavęs ir mūsų kultūros bei meno veikėjus Butkų Juzę, J. Basanavičių, V. Krėvę-Mickevičių, J. Jablonskį ir kt., taip pat du didelius gaisrus — 1931 m. kovo 31 d. Plungėje ir 1938 m. Palangoje. Per gaisrą Palangoje I. Stropus, užuot gelbėjęs savo butą, daiktus ar paviljoną, pasičiupo fotoaparatą, kelis tuzinus plokštelių ir visą dieną fotografavo liepsnos šėlsmą. Nesunku įsivaizduoti ugnį gesinusių žmonių reakciją matant didžiulio gaisro sumaištyje su aparatu ir trikoju stovu įsitaisiusį fotografą...

Nuo 1933 m. Palangoje vis daugėjo fotografų, bet I. Stropaus jie nenukonkuravo. Dažnas iš jų tebuvo sezoninis uždarbiautojas, savo nuotraukų kokybe tik diskreditavęs fotografi-

Ignas Stropus. Gaisras Plungėje. 1931 III 31.

Ignas Stropus. Gaisras Palangoje. 1938 V 10.

Ignas Stropus. Palanga. 1936.

ją ir dirbęs vadinamuoju penkiaminučiu būdu. Sezoniniai fotografai Palangos kurorte privalėdavo iš miesto valdžios nusipirkti leidimą dirbti kurioje nors vietoje. Tokią tvarką įvedė 1933—1938 m. Palangos burmistru buvęs dr. Jonas Šliūpas. Pinigai kurorto biudžetui visada ne pro šalį, tai ir tuos leidimus pardavinėdavo be jokių apribojimų. Laikantis šitokios „ekonominės politikos", prie Birutės kalno, prie Lurdo ar tilto į jūrą susitikdavo keli „patentuoti", čia vietą nusipirkę fotografai ir ne vien mandagiais žodžiais aiškindavosi savo santykius.

1940 m. fotografai jau dirbo ir kituose pajūrio miesteliuose: Salantuose — S. Jonutis (1901—1972), Mosėdyje — J. Jurgaitis, Šilutėje — A. Pilypaitis (įsikūrė 1929 m.), Gargžduose — P. Šeputis, Skuode — A. Cvirka, Kretingoje — A. Survila, K. Jagutis, L. Gogis ir kt.

Apibendrinant Žemaitijos fotografiją, reikia pasakyti, kad kaip tik čia iki 1933 m. dirbo aktyviausi fotomėgėjai. Profesionalų ir mėgėjų veiklos dėka muziejų fonduose ir kolekcijose išliko daug vertingos ikonografinės medžiagos. XX a. pradžioje fotografija padėjo reklamuoti Palangos kurortą. Garsiausi to krašto meistrai: P. Mongirdaitė — pirmoji Lietuvos moteris profesionali fotografė ir I. Stropus — žymiausias (1921—1940) Lietuvos pajūrio fotografas.